

Vereniging Oud Valkenburg

oud valkenburg

NIEUWSBRIEF december 2022

Hallo Leden

Welkom bij de derde nieuwsbrief van dit jaar. Voor de vereniging was 2022 een positief jaar. Weliswaar begon deze nog onder het juk van Corona, maar eind april konden we onze ledenvergadering weer houden en in november onze ledenavond. De vereniging is druk bezig met het zichtbaar maken van de Romeinse limes. Volgend jaar hopen we de eerste resultaten in de openbare ruimten te laten zien.

Verder worden er plannen ontwikkeld om meer ruimte te creëren voor het museum. Daarbij wordt ook gekeken naar ruimte in het aangrenzende kerkgebouw. Met de openmonumentendag was al iets zichtbaar van de samenwerking met de Hervormde kerk.

Het bestuur wenst u fijne feestdagen en een goede jaarwisseling. Veel leesplezier met de nieuwsbrief.

'Valkenburger 1' aan de tand gevoeld

Een relatief nieuw stuk gereedschap in de kist van de archeoloog is tandsteenonderzoek. Microscopisch onderzoek aan minieme hoeveelheden tandsteen op tanden en kiezen in oude schedels kan allerlei informatie opleveren over de voeding van mensen in een bepaalde periode. Dergelijk onderzoek is nu uitgevoerd op de kaak van 'Valkenburger 1', een Cananefaat uit het Valkenburg van de tweede eeuw na Christus.

Op 5 februari togen Herman Dijkhuizen en Leendert van der Ent van Vereniging Oud Valkenburg naar het Van Steenis laboratorium van de universiteit Leiden, waar de faculteit Archeologie is gevestigd. Deze afvaardiging had de zogeheten 'Cananefatenkaak' bij zich. Leuk weetje: Herman heeft de oeroude kaak met kiezen zo enthousiast aan zoveel Valkenburgers laten zien, dat hij er de bijnaam 'Herman Kaak' door verwierf. In eerder onderzoek had Herman al laten vaststellen dat de oorspronkelijke eigenaar van deze Valkenburse bodemvondst een mannelijke Cananefaat uit de tweede eeuw na Christus moet zijn geweest.

De kaak waar het mee begon.

Archeologisch tandsteen

Het doel van het huidige bezoek was om nog meer geheimen aan deze kaak te ontfutselen: wat at deze man eigenlijk? Gastvrouw in het Van Steenislaboratorium van de Universiteit Leiden is de Amerikaanse archeoloog Dr. Amanda Henry. (zie foto)

Zij werkt op basis van een Europese onderzoeksbeurs in Leiden en is één van de specialisten in de wereld op het gebied archeologisch tandsteenonderzoek. Ze legt uit wat dit onderzoek kan opleveren: “In het tandsteen zitten microscopische overblijfselen van dieren en planten opgesloten. Het gaat bijvoorbeeld om pollen en fytolieten. Dat laatste zijn microscopisch kleine, harde delen van plantencellen. Verder zitten er spons spiculen in: structurele deeltjes uit sponzen. Ook zetmeel is er in terug te vinden.”

Microscopie

Vooraf naar dit zetmeel gaat de belangstelling uit. Het zou duidelijk kunnen maken welke graansoorten en andere zetmeelbronnen tot het dagelijks voedsel van deze Cananefaat hebben behoord. Om dit te achterhalen wordt het tandsteen met allerlei microscopische technologieën onderzocht: optische

microscopie, Scanning Electron Microscopy (SEM) en Energy Dispersive X-ray spectroscopy (EDX).

Maar voordat ze daarmee aan de slag kan, moet ze natuurlijk een aantal samples (monsters) nemen om te kunnen onderzoeken. Op deze dag neemt ze vier monsters: Eén van een klein stukje materiaal waarin de kaak was verpakt (A). Het tweede sample (B) betrof sediment dat zich bevond in de holte van de hoektand onder rechts. Monster C bestond uit tandsteen op het disto-linguale vlak (een bepaalde positie op de kies) van de eerste kies rechtsonder. Sample D kwam van de ramus – een deel van de kaak achter het deel waarop de kiezen zich bevinden. Dit monster was verkregen door met een nat wattenstaafje over het oppervlak van de kaak te wrijven. Alle samples werden verder volgens de regelen van de laboratoriumkunst behandeld.

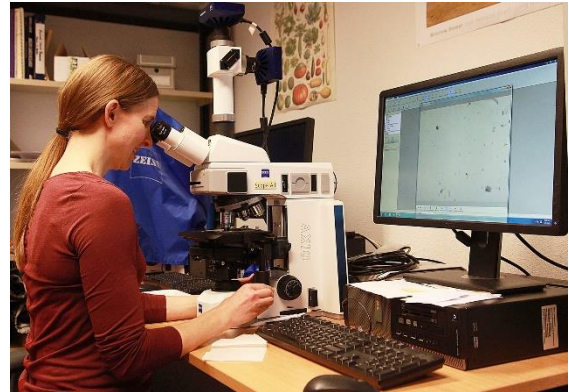
Herman krijgt uitleg van Amanda.

Slides

Wetenschappelijk onderzoek heeft een lange doorlooptijd. In de nazomer van 2022 krijgt Herman een CD met resultaten opgestuurd, waarin Amanda Henry en co-auteur Marc Cardenas Ferrer beschrijven wat het onderzoek heeft opgeleverd. Daarnaast heeft Nele Reiffert nog meegeholen aan het bestuderen van de monsters.

Dat bestuderen gebeurde door een uitstrijkje van 10 µl van elk monster op een glaasplaatje te maken ter bestudering onder de

microscopen. Elk van deze 'slides' is vervolgens minutieus bestudeerd, waarbij bevindingen die van belang waren uitgebreid zijn gefotografeerd en gedocumenteerd.

Dieet: onopgelost

Bij de resultaten keken de wetenschappers naar vier zaken: zetmeel, fytolieten, 'zwart materiaal' en overig. Het goede nieuws overzetmeel: het zat in drie van de vier samples. Het slechte nieuws: in het monster waar het om draaide, het tandsteen, zat het juist niet. Alleen dat sample zou informatie over het dieet van de man kunnen bevatten. Conclusie: de aangetroffen zetmeelsporen waren waarschijnlijk vooral afkomstig van contaminaties, bijvoorbeeld van de verpakking van de kaak. Bovendien was niet na te gaan om welk soort zetmeel het ging.

Twee van de monsters bevatten fytolieten, de eerdergenoemde harde delen van plantencellen. De meeste zaten in de monster B uit de tandholte. Dat is interessant, want dat zou in potentie informatie kunnen opleveren over de landschappelijke archeologische context. Helaas was daarvoor het aantal individuele cellen te laag.

In drie van de vier monsters zat 'zwart materiaal', zeer waarschijnlijk houtskoolfragmenten. Deze houtskoolfragmenten zouden vanaf vuur waarop voedsel werd bereid op de voeding terecht kunnen zijn gekomen. De fragmenten zijn te klein om te herleiden welke soorten organisch materiaal verbrand waren. Daarom

is geen link met voedselbereiding te maken. (Houtskool werd en wordt ook wel als tandpasta gebruikt, LvdE.) Wat betreft de categorie 'overig' zijn spons spiculen opvallend aanwezig. Dat wijst op sediment dat op enig moment in het verleden in contact met zeewater heeft gestaan. Ook takjes van schimmels, coccolieten (kleine

plaatjes van calciëet, het exoskelet van eencellige zee-algen) en diatomen (eencelligen) zijn belangrijk in relatie tot de archeologische context. Ze wijzen op de zeer vochtige omgeving dicht bij zee waarin de kaak lange tijd begraven is geweest.

Leendert van der Ent

Vrijwilligersbijeenkomst

vrijwilligers gezellig bij elkaar in het dorpshuis.

De laatste keer dat de vereniging een vrijwilligersbijeenkomst organiseerde was eind 2019. Het bestuur vond het dus weer de hoogste tijd om gezellig met een hapje en een drankje bij te praten en kennis te maken met de nieuwe vrijwilligers. Want die zijn er gelukkig ook en dus waren er op donderdag 3 november jl. 21 vrijwilligers aanwezig in het Dorpshuis. Er werd die middag ook afscheid genomen van een van de vrijwilligers van het eerste uur, Klaas van den Broek. Als waardering voor zijn vele diensten voor de vereniging kreeg hij een speldje en een cadeau en werd hij benoemd tot erelid van de vereniging. Het was een gezellig samenzijn dat vraagt om een herhaling.

Bijeenkomst voor leden en niet leden

Tijdens de ledenvergadering van de vereniging op 28 april waren er slechts 20 aanwezig en het was dus spannend voor het bestuur hoe groot de opkomst zou zijn tijdens de tweede bijeenkomst. Dat viel erg mee want op donderdag 10 november waren er 48 geïnteresseerden in de Theaterzaal van het Dorpshuis aanwezig. Na een kop koffie en een welkomstwoord van de voorzitter was om 20.00 uur het woord aan Leendert van der Ent, die de aanwezigen bijpraatte over de plannen van de vereniging voor het plaatsen van diverse replica-objecten in het museum en in het dorp, waarmee het Romeinse verleden wordt gevisualiseerd. Een aantal van deze replica's kon worden bekeken achter in de zaal.

Op de voorgrond een aantal replica's voor in het museum en de openbare ruimte in het dorp.

Vervolgens kreeg Herman Dijkhuizen de gelegenheid om een dringende oproep te doen omdat er een tekort is aan vrijwilligers die kunnen meewerken aan het rondleiden van scholieren tijdens de jaarlijkse herdenking op 10 mei.

Hans van der Does vertelde daarna over de beeldbank. Deze is nog in de maak, maar de aanwezigen kregen al wel een indruk van wat er op de website te zien zal zijn en hoe in de beeldbank gezocht kan worden.

Aansluitend volgde een foto presentatie van nog niet eerder gepubliceerde foto's, die ook op de beeldbank te zien zullen zijn. Henk Imthorn zorgde voor deskundig en interessant commentaar waardoor de tijd om vloog. Uiteraard kregen de aanwezigen de gelegenheid om commentaar te leveren en vragen te stellen.

Een van de aanwezigen was de heer M. de Mooij uit Valkenburg, die op eigen initiatief een Valkenburgse vlag met daarin het gemeentewapen heeft laten maken. Deze vlag en een vlaggenlijn van 14 meter zijn bij hem te bestellen en thuis af te halen.

Een uniek doorkijkje op de kerk van voor 10 mei 1940 (tussen de bomen is de bebouwing aan de Hoofdstraat zichtbaar. (één van de vele foto's straks te zien in de beeldenbank)

De straat in Valkenburg (11)

De Rijnstroomlaan

De Rijnstroomlaan, aangelegd in 1925 gesloopt in 1944, was een doodlopend straatje met aan weerszijde 10 woningen. Het buurtje, Borculo genoemd, lag op de grens met Katwijk langs de Kleine Watering. Aan de Katwijkerweg op de kop van het straatje stonden twee blokjes van vier woningen. De huizen zijn gebouwd halverwege de jaren '20 van de vorige eeuw. Later aangevuld met nog twee blokjes van vier woningen. Hoe dit wijkje op bijna 1 kilometer van het centrum tot stand kwam, is eigenlijk best bijzonder.

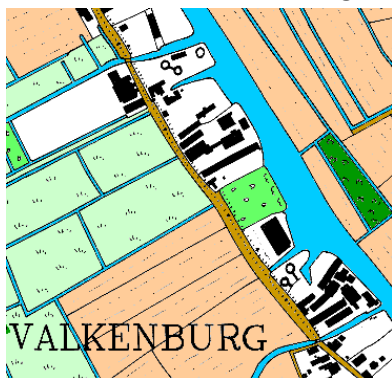
De bebouwing van Valkenburg concentreerde zich eeuwenlang rondom de kerk met als grens de Grote Watering. Daarnaast werd veelal gebouwd op de strook grond langs de Rijn en ten oosten van de Straatweg ,ofwel Rijndijk, ook wel genoemd de weg naar Katwijk. Ten westen van deze weg was alleen maar open land. Uitzondering was een pannenfabriek, die in de 16^e eeuw net ten noorden van de Grote Watering werd gebouwd. (ter hoogte van Katwijkerweg 84).

detailtekening van Jan Pietersz. Dou (1610)

Steenplaats de Rijnstroom

In de 18^e eeuw was deze steenplaats reeds verdwenen en was het gebied tussen beide wateringen weer geheel leeg ten westen van de Straatweg. Tot 1770. Er vond toen een uitbreiding plaats van de steenplaats grenzend aan de Kleine Watering naar de overkant van de weg. Eigenaar was Frans Binnendijk. Het bedrijf was toen al ruim 100 jaar in de familie. Het was op dat moment de enige bebouwing ten westen van de Straatweg.

het gebied tussen beide Wateringen.

In 1895 kwam de fabriek in handen van de NV steenfabriek en kalkbranderij "Rijnstroom". In 1924 was er een openbare verkoop en werd het bedrijf beëindigd.

Steenfabriek en kalkbranderij "Rijnstroom."

Woningbouw

De Rotterdamse woningbouwstichting werd de nieuwe eigenaar van de grond met opstallen. Uiteraard, de naam zegt het al, om woningen te bouwen. In middels waren er al enkele (kwekers)woningen langs de westzijde van de Straatweg gebouwd (o.a. "Ora et La Bora"). Maar het plan om rijtjes huizen te gaan bouwen aan de rand van het dorp had wel iets vreemds. Langs de Straatweg kwamen twee blokjes van vier woningen in combinatie met twee hoekwinkels. Deze markeerden een nieuwe (doodlopende) straat met aan weerszijden tien woningen. De straat werd vernoemd naar de steenplaats; de Rijnstroomlaan.

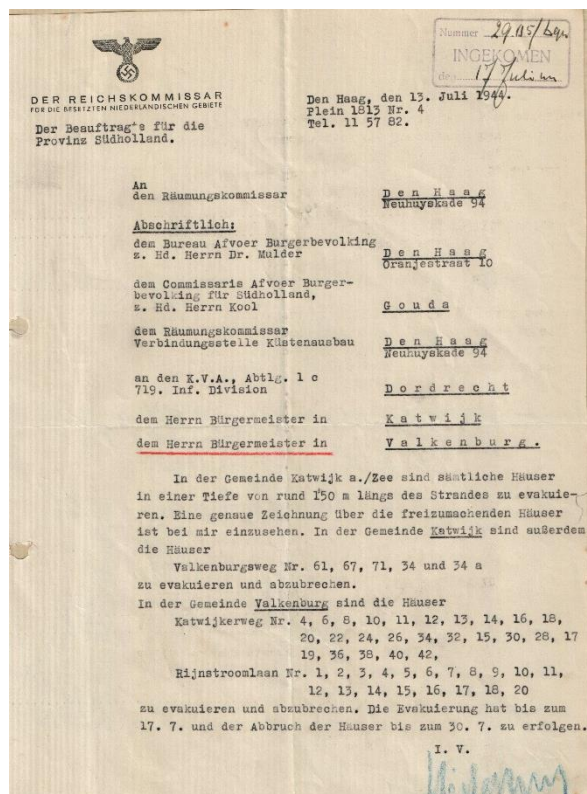
de woningen aan de Straatweg met halverwege het begin van de Rijnstroomlaan

In de jaren '30 werden er nog twee blokjes woningen langs de Straatweg bijgebouwd. Het waren de eerste Rijtjes huizen in Valkenburg.

Woningcomplex met vier rijtjes langs de Straatweg.

1944

Op 13 juli 1944 kreeg de burgemeester van Valkenburg bovenstaand schrijven van der Reichskommissar.

Het woningcomplex van 45 woningen aan de Katwijkerweg en Rijnstroomlaan moesten worden ontruimd en vervolgens worden afgebroken. De bezetter wilde vrij zicht hebben richting Katwijk. (Men vreesde de inval van de geallieerden vanuit zee.)

De brief werd 13 juli verstuurd. Op 17 juli moesten de woningen ontruimd zijn en 31 juli gesloopt. Vijfenveertig gezinnen moesten halsoverkop vertrekken en een ander onderkomen zoeken. De meesten trokken in bij familie. Het betekende het einde van de Rijnstroomlaan.

In 1986 werd in de wijk Joght II een nieuw doodlopend straatje aangelegd met 16 woningen. Het straatje kreeg de naam Rijnstroomlaan en is bereikbaar via de Joghtlaan.

de (nieuwe) Rijnstroomlaan.

PS.

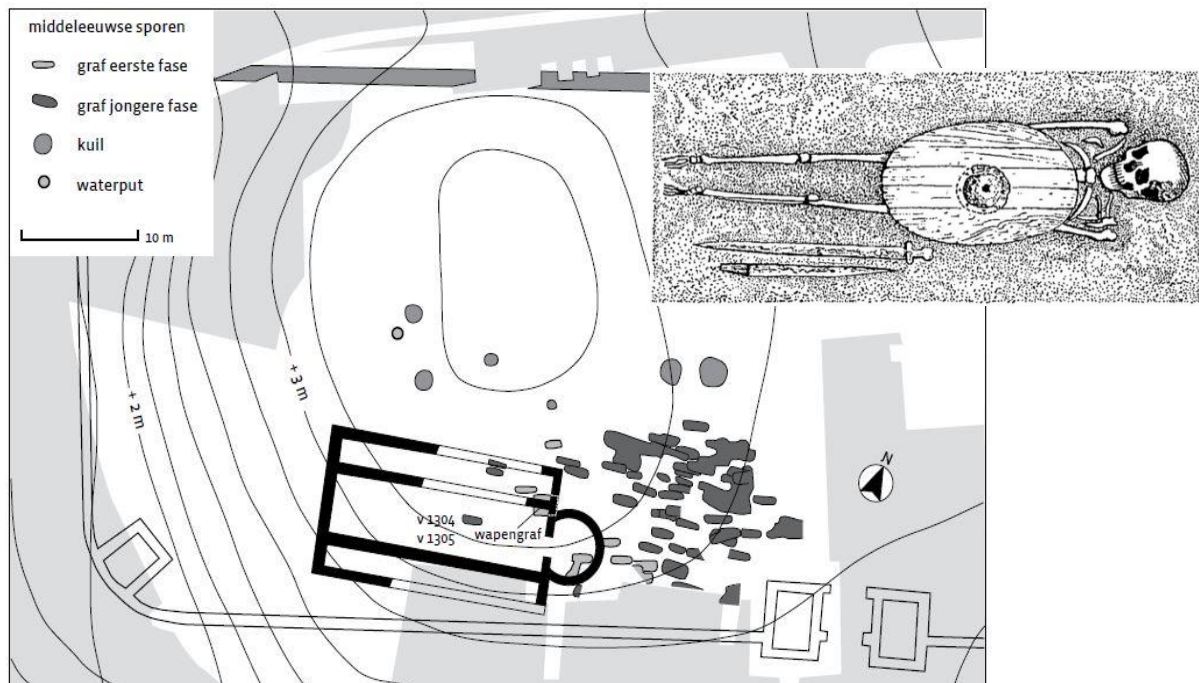
Het wijkje werd in de volksmond Borculo genoemd. Op 10 augustus 1925 trof een cycloon het dorp Borculo. Deze storm veroorzaakte veel schade. De Rijnstroomlaan kreeg daar iets van mee. Een aantal dakpannen (net nieuw) werd door de storm vernield. De Valkenburgers hadden zo hun eigen Borculo.

Henk Imthorn

Breitsax zwaard weer terug in het museum

Een van de topstukken van ons museum is het Breitsax zwaard uit de 7e eeuw. Een Breitsax is een éénsnijdend kort zwaard. Voor krijgers is dit het ideale wapen. De sax was een geschikt grafgift voor een jongen van de juiste klasse. Het is tijdens opgravingen naar Romeinse resten in 1943 gevonden in een wapengraf uit het einde van de 7e eeuw. Naast het skelet lagen twee zwaarden; een lange Spatha en een kortere Breitsax.

Ligging van de oudste groepen begravingen ten opzichte van de eerste stenen kerkfase

In omstreeks 690 landde in een boot Willibrord op de kust van Holland. Volgens de overlevering was dat aan de monding van de Rijn. Valkenburg ?

In die zelfde periode veroverde de Frankische Koning Pepijn II Frisia. Kort na de verovering werd in Valkenburg op de Romeinse resten van het Castellum een houten kapel gebouwd en een begraafplaats aangelegd binnen de oude muren. In de turbulente tijd tussen 714 en 719, toen Friese koning Radbod aan de macht kwam, is de kapel met vele andere kerken verwoest.

Pas na 719 werd de eerste stenen, pre romaanse, kerk gebouwd, wellicht onder Frankische koning Karel Martel. Tijdens de opgravingen in 1943 werden vele grafkisten, sarcofagen, uit die periode gevonden. Het bijzondere was dat een aantal onder de oudste kerkmuur gevonden werden. Het *wapengraf*, lag ook onder de oudste kerkmuur. Het was wellicht een stichtersgraf om een beschermende voorouder te creëren voor de groep mensen die zich hier vestigden.

Nieuwe aanwinst

Ongetwijfeld een knap stukje smeedwerk van de plaatselijke smederij Van Stijn. Maar wat is het precies? Er werd in het kwekersdorp heel wat gereedschap met de hand gemaakt. Ook dit exemplaar. Waar werd dit voor gebruikt. Weet u het?

Op het ijzer staan drie letters. **IJ CV**

Dit zou een aanwijzing kunnen zijn.

Als u het weet stuur ons dan een mailtje.

henkimthorn@ziggo.nl

Onder de goede oplossingen krijgen er vijf een pakket boekjes over Valkenburg.

De Vlag van Valkenburg.

Valkenburgse kleuren + het Wapen van Valkenburg = de Valkenburgse vlag

Vorig jaar kwam de vraag of de vereniging zich hard wilde maken voor de officiële vlag van Valkenburg. Volgens de vragensteller was dat de rood gele vlag met het wapen in het midden. De vereniging deed onderzoek en het bleek dat deze vlag niet bestond. Het was wel een mooi idee. Dat vond Marinus de Mooij, die de bal aan het rollen bracht ook en op eigen initiatief liet hij zo'n vlag maken. Deze is nu bij hem te bestellen. De vlag kost 20 euro.

Maar.....

Wat schetst onze verbazing. Op bijgaande foto uit 1954 staat een Valkenburgse vlag in twee kleuren en met wapen. Het betreft hier de feestelijke opening van de nieuwe brug met Voorschoten over de Wassenaarse Wetering. De vlag was daarvoor en daarna nooit meer in beeld. Vermoedelijk was deze vlag speciaal voor deze gelegenheid in elkaar gezet.

Kerk en toren een éénheid

We kennen de geschiedenis. In het kader van de wederopbouw werd de kerk in 1949 gebouwd. Voor de toren was op dat moment geen wederopbouwgeld. De fundering van de toren werd wel meegenomen met de bouw. Pas in 1998 werd de toren gebouwd. Niet door de kerkelijke gemeente, maar door de burgerlijke gemeente. Kerk en toren zijn niet alleen qua eigendom gescheiden, maar ook bouwkundig.

Het torenmuseum is op zoek naar ruimte. Door de recente opgravingen op het vliegveld wordt de Romeinse geschiedenis steeds groter. Daarnaast is Valkenburg ook nog onderdeel geworden van UNESCO wereld erfgoed als onderdeel van de LIMES.

Maar het museum is er niet alleen voor het Romeinse verleden. Valkenburg kent een rijke historie en dat vraagt ook ruimte.

Het torenmuseum is uniek, krijgt ook veel lof, maar de ruimte is beperkt.

In de zoektocht naar ruimte kwam de kerk in beeld. De catacombe van de kerk wordt nauwelijks gebruikt. De draaitrap, die in de toren omhoog gaat, loopt in de kerk door naar beneden. Slechts gescheiden door één wand.

Tijdens de laatste openmonumentendag deden Kerk en toren samen mee en dat beviel goed.

Door het aanbrengen van één deur zouden kerk en toren al met elkaar verbonden zijn.

Er wordt nu onderzocht wat de mogelijkheden zijn. We hopen in 2023 tot een resultaat te komen.

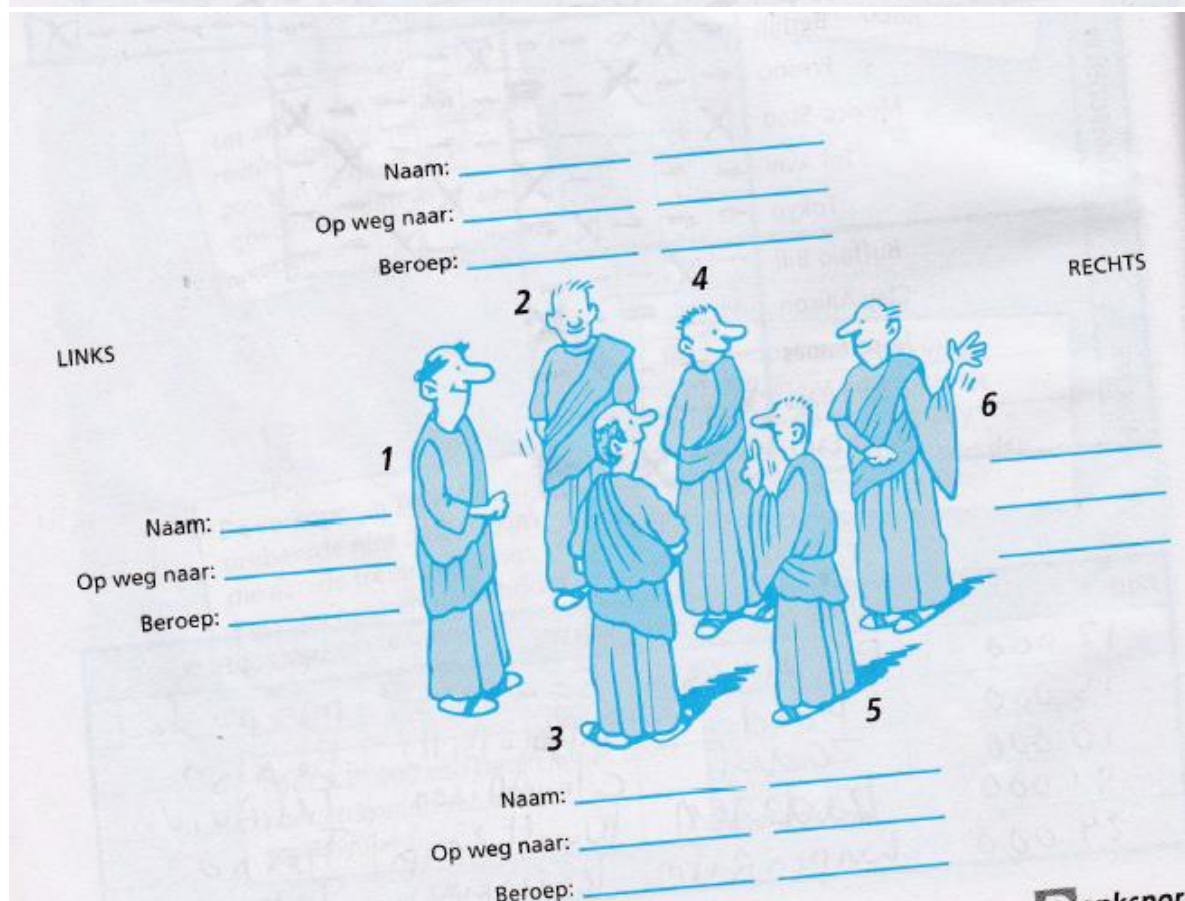

LOGIKWIS

Rare jongens, die Romeinen -

Zes respectabele Romeinse burgers, die ergens naar onderweg zijn, komen elkaar tegen op het Forum en stoppen even om een praatje met elkaar te maken. Hoewel werken voor de kost in het oude Rome als minderwaardig werd beschouwd, hebben ze alle zes een beroep waarmee ze hun dagen vullen.

- Scrupulus, die op weg is naar de rechtbank, staat meer naar rechts dan de arts, maar meer naar links dan de handelaar.
- Op plaats 4 staat Noxius, terwijl Invidus op een oneven plaats staat.
- Tremulus, die zichzelf filosoof noemt, staat meer naar rechts dan de man die op weg is naar de wijnhandelaar, maar meer naar links dan de man die naar de arena gaat om naar de gladiatoren te kijken.
- Bibilus is niet de senator die op weg is naar de senaat. De plaats van Devius is één lager dan dat van de grootgrondbezitter.
- Burger 2 gaat naar de markt. De man die naar het badhuis gaat, heeft een oneven plaats.
- Burger 3 noemt zichzelf advocaat.

IEDER LID GRATIS EEN BOEKJE OVER VALKENBURG

Verhalen uit de rijke historie van Valkenburg

Nog steeds kan ieder lid een boekje afhalen in het Torenmuseum.

Dat kan iedere zaterdag tussen 13.00 uur en 16.00 uur,

of zondagmiddag tussen 13.00 uur en 16.00 uur.

We zien u graag langs komen.

Auteursrecht berust bij Vereniging Oud Valkenburg.

Alle rechten voorbehouden.

oud VALKENBURG